

Nr 76.

Av herrar **Hansson** i Skediga och **Andersson** i Vigelsbo, *angående utredning om ändring i vissa delar av vattenlagen.*

De bestämmelser i nu gällande vattenlag, som reglera dämmningsrätten, äro icke tillfredsställande. De förhindra en eljest önskvärd torrläggning av försumpade marker, varigenom stora arealer nu obrukbar mark skulle kunna omvandlas till prima odlingsjord eller god skogsmark. På många håll i vårt land finnas dylika marker, särskilt är detta förhållandet i Uppland och Västmanland. Genom en torrläggning av sådana marker skulle man kunna utvidga många ofullständiga jordbruk, vilket ju måste anses synnerligen önskvärt, icke endast under nu rådande förhållanden, då produktionen av livsmedel med alla till buds stående medel måste ökas, utan även under freds-förhållanden. Genom torrläggningen kan mycken god odlingsjord erhållas, som kan läggas till de nuvarande ofullständiga brukningsdelarna. Detta är så mycket viktigare som omfattande jordområden nu tagas i anspråk för andra ändamål än odling av kulturväxter. Även den förbättring av skogsmark, som skulle uppnås genom torrläggningen, skulle för folkhushållningen vara av mycket god betydelse.

Båda dessa faktorer äro av stor vikt, och för att få en tillfredsställande lösning av frågan till stånd måste en ändring av den urgamla rätten till dämning ske. Denna har inte heller samma betydelse som förut, då genom den moderna tekniken tillgodogörande av vattenkraften kan äga rum på ett mycket effektivare sätt än som tidigare skett.

I den nu gällande lagstiftningen regleras förhållandet mellan strömfall, tillgodogjort eller icke, å ena sidan samt torrläggning av mark å den andra av bestämmelserna i vattenlagen 7 kap. §§ 37—47.

Där föreskrives bl. a. i § 38, att om för torrläggning av mark erfordras att strömfall borttages eller dess fallhöjd minskas så är dylik åtgärd tillåten endast under förutsättning att nyttan av företaget efter avdrag av kostnaden för dess verkställande finnes överstiga skadan och intrånget å annans egendom. Är fråga om förlust av tillgodogjord vattenkraft eller av icke tillgodogjord, som uppenbarligen är avsedd för befintlig eller under byggnad varande anläggning, skall vid denna jämförelse förlust, skada eller intrång å vattenkraften räknas två gånger.

Vattenlagen gör härvid ingen skillnad mellan prima och sekunda vattenkraft, utan alla strömfall, stora eller små, betydelsefulla eller mindre betydande, beredas gentemot motstående intressen samma skydd.

Redan under medeltiden byggdes enkla s. k. skvaltkvarnar, och vår järnindustri använde under århundraden vattenkraften för drivande av stång-

järnshammare m. m. Det är helt naturligt, att detta tillvaratagande av våra strömfall i första hand kom att ske i samband med landets bebyggelse i övrigt och att därför i ett landskap som exempelvis Uppland nästan varje vattenfall, hur obetydligt det än är, tagits i bruk för något ändamål, särskilt så länge vattenkraftens användning varit knuten till själva kraftkällan eller dess närmaste grannskap.

Under förra hälften av 1890-talet ägde emellertid en förändring rum på elektroteknikens område, vilken man är frestad att beteckna som revolutionerande. Då uppfanns nämligen av bl. a. svensken Jonas Wenström det elektriska trefasssystemet, som gjorde det möjligt att ut över hela vårt land föra kraft från våra stora förnämliga kraftkällor i Norrland. Av Sveiges vattenkraft är ju som bekant 75 procent belägen i Norrland norr om Dalälven.

Med denna utveckling kommo våra gamla kvarnar och våra små kraftstationer här i mellersta och södra Sverige att förlora den betydelse för kraftförsörjningen, som de tidigare möjligen haft. Och möjlighet uppstod att mera rationellt väga våra nationaltillgångar emot varandra.

Det är nu mycket ofta fallet, att en liten kvarn eller ett mindre kraftverk, som i gamla tider kan ha haft stor betydelse för orten, alltjämt vidmakthålles och brukas ett par månader av året men i övrigt får sitt kraftbehov försett genom energi överförd från stabilare kraftkällor. Anläggningen hindrar emellertid många gånger att ett markområde på 100 eller 200 hektar eller mer torrlägges i erforderlig grad för att kunna brukas till produktion av lantbruksprodukter, och på grund av lagens föreskrifter skyddas den alltjämt mot utrivning av ovan angivna bestämmelser. För torrläggningen av marken erfordras ofta att vattendraget ovan kraftverket fördjupas utom det att strömfallet borttages eller sänkes. Rent siffermässigt kan det kanske väga tämligen jämnt mellan dessa kostnader för företaget och den uppkommande jordförbättringen, och någon vinst kan det vara nog så vanskligt att framvisa. Men den vinst, som erhålles i ökade produktionsmöjligheter, den vinsten kan inte mätas i pengar men är likvisst tillfinnandes och är särskilt i tider som de nuvarande avsevärd. Det förefaller därför rätt omotiverat, att den dåliga kvarnen eller sekunda kraftanläggningen skall åtnjuta det skydd gentemot jordbruksintresset att för dess utrivning erfordras att vinsten av torrläggningsföretaget skall överstiga dubbla värdet av strömfallsanläggningen.

Tiden synes nu vara inne att efter någon ur nationalekonomisk synpunkt mera rationell metod väga fördelen ur landets synpunkt av den ena och den andra naturtillgången. Här finnas ju många olika sätt att uttrycka krafttillgångens mer eller mindre prima eller sekunda beskaffenhet. Man kan ju låta vattensamlingsområdets storlek, tillgången på magasinierande sjöar, strömfallets höjd, antalet naturhästkrafter eller dylikt vara utslagsgivande. Men *ndgon* gränslinje synes utan svårighet kunna dragas och sådan förändring i vattenlagen införas, att även utbyggda strömfall under denna gräns icke beredas samma skydd som anläggningar av prima beskaffenhet. Exempelvis

kunde man ju för dessa mindervärdiga kraftanläggningar tänka sig, att de kunde vara tillräckligt skyddade av samma bestämmelse, som nu gäller icke tillgodogjorda strömfall, samt att ersättning kunde bestämmas till fulla värdet utan något tillägg därutöver.

Med anledning av vad som här ovan anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt, allsidig utredning av här berörda spörsmål samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag som erfordras för en lösning av frågan.

Stockholm den 21 januari 1942.

K. E. Hansson,
Skediga.

Sven Andersson,
Vigelsbo.